

Czego uczy nas Katechizm, cz. – 10

Niniejszy artykuł jest kontynuacją rozważań o treściach zawartych w trzeciej części Katechizmu Kościoła Katolickiego pt. ŻYCIE W CHRYSZTUSIE. W szczególności mówi o wspólnotowym charakterze powołania ludzkiego i o tym, czym są prawo i łaska w kontekście zbawienia Bożego oraz o nakazach Kościoła, jakimi są przykazania kościelne.

WSPÓLNOTA LUDZKA

Aby się rozwijać zgodnie ze swoją naturą, osoba ludzka potrzebuje życia społecznego. Społeczność jest pewną grupą osób powiązanych w sposób organiczny zasadą jedności. Społeczność, zgromadzenie widzialne i zarazem duchowe, trwa w czasie; dziedziczy przeszłość i przygotowuje przyszłość. Każdy człowiek staje się dzięki niej „diedzicem”, otrzymuje talenty, które wzbogacają jego tożsamość. Słusznie więc każdy człowiek jest zobowiązany do poświęcania się na rzecz wspólnot, do których należy i do szacunku wobec władz troszczących się o dobro wspólne.

Każda wspólnota ludzka potrzebuje prawowitej władzy, która zapewnia poszanowanie prawa i porządku i przyczynia się do urzeczywistnienia dobra wspólnego. Ma ona podstawę w naturze ludzkiej, ponieważ należy do porządku ustanowionego przez Boga. Obowiązek posłuszeństwa domaga się od wszystkich okazywania władzy należnego jej uznania i szacunku. Władza jest sprawowana w sposób prawowity tylko wtedy, gdy troszczy się o dobro wspólne danej społeczności i do jego osiągnięcia używa środków moralnie dozwolonych. Jeśli sprawujący władzę ustanawiają niesprawiedliwe prawa lub podejmują decyzje sprzeczne z porządkiem moralnym, to rozporządzenia te nie obowiązują w sumieniu.

Zgodnie ze społeczną naturą człowieka, dobro każdego jest związane w sposób konieczny z dobrem wspólnym. Przez dobro wspólne należy rozumieć „sumę warunków życia społecznego, które pozwalają bądź to grupom, bądź poszczególnym jego członkom pełniej i szybciej osiągnąć ich własną doskonałość” (por. Sobór Watykański II). Dobro wspólne wymaga: poszanowania i popierania podstawowych praw osoby ludzkiej, dobrobytu, czyli wzrostu dóbr duchowych i ziemskich poszczególnych ludzi i społeczności, pokoju i bezpieczeństwa wszystkich.

Z dobrem wspólnym i ze sprawowaniem władzy łączy się sprawiedliwość społeczna. Społeczeństwo zapewnia sprawiedliwość społeczną, gdy urzeczywistnia warunki pozwalające zrzeszeniom oraz każdemu z osobna na osiągnięcie tego, co im się należy. Sprawiedliwość społeczną można osiągnąć jedynie przy poszanowaniu godności człowieka. Osoba jest celem ostatecznym społeczeństwa, które jest na nią ukierunkowane. Poszanowanie osoby ludzkiej pociąga za sobą poszanowanie praw, które wypływają z jej godności jako stworzenia. Bez poszanowania osoby władza może opierać się jedynie na sile i przemocy.

Wszyscy ludzie stworzeni na obraz jedynego Boga, obdarzeni taką samą rozumną duszą, mają tę samą naturę i to samo pochodzenie. Wszyscy odkupieni przez ofiarę Chrystusa są wezwani do uczestnictwa w tym samym Boskim szczęściu; wszyscy więc cieszą się równą godnością. Istnieją różnice między ludźmi. Pan Bóg w swoim zamyśle nie rozdzielił równo „talentów”. Chce, aby każdy otrzymywał to, czego potrzebuje i by ci, którzy posiadają poszczególne „talenty” udzielali ich tym, którzy ich potrzebują. Istnieją także nierówności ekonomiczne i społeczne, które godzą w miliony istot ludzkich. Pozostają one w jawnej sprzeczności z Ewangelią, ponieważ są sprzeczne ze sprawiedliwością społeczną, godnością osoby ludzkiej i pokojem.

PRAWO MORALNE

Prawo moralne jest dziełem Mądrości Bożej. Wyznacza ono człowiekowi drogi, zasady postępowania, które prowadzą do obiecanego szczęścia; zakazują dróg zła, które odwracają od Boga i Jego miłości. Prawo moralne wyraża się w różnych, powiązanych ze sobą formach: prawo wieczne, będące w Bogu źródłem wszystkich praw, prawo naturalne, prawo objawione (Stare Prawo i Nowe Prawo) oraz prawo cywilne i prawo kościelne.

Prawo naturalne wyraża pierwotny zmysł naturalny, który pozwala człowiekowi rozpoznać, czym jest dobro i zło, prawda i kłamstwo. Prawo naturalne będące dziełem Stwórcy, obecne w sercu każdego człowieka i ustanowione przez rozum, jest uniwersalne w swoich przepisach i jego władza rozciąga się na wszystkich ludzi. Wyraża ono godność osoby i określa podstawę jej fundamentalnych praw i obowiązków. Prawo naturalne jest niezmiennie (por. Sobór Watykański II) i trwałe pośród zmian historycznych; istnieje wśród zmieniających się poglądów i obyczajów. Zasady, które są jego wyrazem, pozostają ważne w swojej istocie. Prawo naturalne stanowi konieczną podstawę do opracowania zasad moralnych oraz dla prawa cywilnego.

Stare Prawo, wyrażone w przykazaniach Dekalogu, stanowi pierwszy etap prawa objawionego. Jego przepisy moralne ustalają podstawy powołania człowieka, zakazują tego, co sprzeciwia się miłości Boga i bliźniego, a nakazują to, co jest dla niej istotne. Stare Prawo przygotowuje i uzdalnia do nawrócenia i przyjęcia Ewangelii, ale jest jeszcze niedoskonale i samo z siebie nie daje mocy i łaski Ducha, aby je wypełnić.

Nowe Prawo, czyli Prawo ewangeliczne jest dopełnieniem prawa Bożego, naturalnego i objawionego. Jest ono dziełem Chrystusa i zostało wyrażone w sposób szczególny w Kazaniu na Górze. Kazanie na Górze nie znosi przepisów moralnych Starego Prawa i nie pomniejsza ich znaczenia, ale wydobywa ich ukryte możliwości. Nie daje nowych przepisów, ale przemienia samo źródło czynów, czyli serce, gdzie kształtuje się wiara, nadzieja i miłość, a wraz z nimi inne cnoty. Prawo ewangeliczne wypełnia więc przykazania Prawa. Nowe Prawo obejmuje akty religijne: jałmużnę, modlitwę i post, kierując je do Ojca, „który widzi w ukryciu”, w przeciwieństwie do tych, którzy pragną, „żeby ich ludzie widzieli” (Mt 6, 1-6; 16-18). Jego modlitwą jest „Ojcze nasz” (por. Mt 6, 9-13). Do Kazania na Górze należy dołączyć katechezę moralną pouczeń apostoelskich zawartą w: Rz 12-15, 1 Kor 12-13, Kol 3-4, Ef 4-6 i in. Nauka ta przekazuje z autorytetem Apostołów nauczanie Pana, zwłaszcza przez wykład cnót wypływających z wiary w Chrystusa i ożywionych przez miłość. Nowe Prawo jest nazywane prawem miłości, ponieważ pobudza do działania bardziej z miłości niż z bojaźni. Jest nazywane prawem łaski, ponieważ udziela nam łaski do działania za pośrednictwem wiary i sakramentów oraz prawem wolności, ponieważ skłania nas do spontanicznego działania pod wpływem miłości.

Oprócz przykazań nowe Prawo zawiera rady ewangeliczne. Zadaniem przykazań jest odrzucenie tego, co niezgodne jest z miłością. Celem rad jest oddalenie tego, co nawet nie sprzeciwiając się miłości, może stanowić przeszkodę w jej rozwoju.

ŁASKA I USPRAWIEDLIWIENIE

Usprawiedliwienie zostało nam wysłużone przez Mękę Chrystusa. Jest nam ono udzielane przez chrzest, sakrament wiary. Dostosowuje nas ono do sprawiedliwości Boga, który czyni nas wewnętrznie sprawiedliwymi mocą swojego miłosierdzia. Jego celem jest chwała Boga i Chrystusa oraz dar życia wiecznego (Sobór Trydencki). Usprawiedliwienie uwalnia człowieka od grzechu i oczyszcza z grzechu jego serce. Jest konsekwencją inicjatywy miłosierdzia Boga, który ofiaruje przebaczenie. Ustanawia współpracę między łaską Boga i wolnością człowieka. Jej wyrazem ze strony człowieka jest przyzwolenie wiary na słowo Boga, który wzywa go do nawrócenia. Usprawiedliwienie jest najdoskonalszym dziełem miłości Bożej objawionej w Jezusie Chrystusie i udzielonej przez Ducha Świętego.

Łaska Chrystusa jest darem Boga, który uzdalnia nas do uczestnictwa w jego życiu trynitarnym. Jest to łaska uświęcająca lub przeobstwiająca, otrzymana na chrzcie. Rozróżnia się łaskę habitualną, czyli trwałe uzdolnienie do życia i działania zgodnego z Bożym wezwaniem, oraz łaski aktualne, które oznaczają interwencję Bożą bądź na początku nawrócenia, bądź podczas dzieła uświęcania. Łaska jest darem Ducha, który usprawiedliwia nas i uświęca. Łaska obejmuje takie dary, których Duch nam udziela by uzdolnić nas do współpracy w zbawianiu innych i we wroście Ciała Chrystusa, czyli Kościoła. Tymi darami

są łaski sakramentalne, czyli dary właściwe sakramentom. Są ponadto łaski specjalne, nazywane również charyzmatami, mające na celu dobro wspólne Kościoła. Wśród nich wyróżnia się łaski stanu, które towarzyszą wykonywaniu odpowiednich zadań życia chrześcijańskiego i posług w Kościele. Łaska, należąc do porządku nadprzyrodzonego, wymyka się naszemu doświadczeniu i może być poznana jedynie przez wiarę.

Zasługa człowieka u Boga w życiu chrześcijańskim wynika z tego, że Bóg w sposób dobrowolny postanowił włączyć człowieka w dzieło swojej łaski. Działanie Boga jest pierwsze; wolne działanie człowieka jest wtórne jako jego współpraca, tak że zasługi dobrych uczynków powinny być przypisane najpierw łasce Bożej, a dopiero potem wiernemu. Zasługa człowieka powraca zatem do Boga, ponieważ jego dobre uczynki pochodzą z natchnień i pomocy Ducha Świętego. Poruszeni przez Ducha Świętego możemy wysłużyć sobie i innym łaski potrzebne do naszego uświęcenia i otrzymania życia wiecznego jak również konieczne dobra doczesne, zgodne z zamysłem Bożym. Nikt nie może wysłużyć sobie łaski pierwszej, która jest początkiem nawrócenia i usprawiedliwienia.

KOŚCIÓŁ – MATKA I WYCHOWAWCZYNI

W Kościele chrześcijanin wypełnia swoje powołanie. Od Kościoła przyjmuje słowo Boże, które zawiera pouczenia „Prawa Chrystusowego” (por. Ga 6, 2). Od Kościoła otrzymuje łaskę sakramentów. Od Kościoła uczy się przykładów świętości, której wzorem jest Najświętsza Maryja i święci, którzy go poprzedzili, a których liturgia celebrytuje we wspomnieniach.

Kościół otrzymał od Apostołów „Chrystusowy nakaz zwiastowania zbawiennej prawdy” (Sobór Watykański II). „Kościółowi przysługuje prawo głoszenia zawsze i wszędzie zasad moralnych również w odniesieniu do porządku społecznego oraz wypowiedania oceny o wszystkich sprawach ludzkich, o ile wymagają tego fundamentalne prawa osoby ludzkiej i zbawienie człowieka”. (KPK, kan. 747, par. 2). Nad zachowaniem czystości wiary przekazanej przez Apostołów czuwa Urząd Nauczycielski Kościoła. Władza Urzędu Nauczycielskiego rozciąga się także na dziedzinę życia moralnego, w tym na szczegółowe przepisy prawa naturalnego, ponieważ ich zachowanie jest konieczne do zbawienia.

Dla zagwarantowania wiernym niezbędnego minimum ducha modlitwy, życia sakramentalnego i wysiłku moralnego oraz wzrastania miłości Boga i bliźniego, Kościół podaje wiernym pięć przykazań. Brzmienie tych przykazań przyjętych przez Episkopat Polski i zatwierdzonych przez Kongregację Nauki Wiary 10 czerwca 2002 r. jest następujące:

1. W niedziele i święta nakazane uczestniczyć we Mszy św. i powstrzymać się od prac niekoniecznych.
2. Przynajmniej raz w roku przystąpić do sakramentu pokuty.
3. Przynajmniej raz w roku, w Okresie Wielkanocnym, przyjąć Komunię św.
4. Zachowywać nakazane posty i wstrzemięźliwość od pokarmów mięsnych, a w okresach pokuty powstrzymywać się od udziału w zabawach.
5. Troszczyć się o potrzeby wspólnoty Kościoła.

Dla podkreślenia wagi, jaką Kościół przywiązuje do sakramentu pokuty, Katechizm w przypisie podaje wykładnię czwartego przykazania.

Jest ona następująca:

„Wszyscy wierni obowiązani są czynić pokutę. Dla wyrażenia tej pokutnej formy pobożności chrześcijańskiej Kościół ustanowił dni i okresy pokuty. W tym czasie chrześcijanin powinien szczególnie praktykować czyny pokutne służące nawróceniu serca, co jest istotą pokuty w Kościele. Powstrzymywanie się od zabaw pomaga w opanowaniu instynktów i sprzyja wolności serca.

- Czynami pokutnymi są: modlitwa, jałmużna, uczynki pobożności i miłości, umartwienie przez wierniejsze pełnienie obowiązków, wstrzeźliwość od pokarmów mięsnych i post.
- Czasem pokuty w Kościele są poszczególne piątki całego roku i okres Wielkiego Postu.
- Wstrzeźliwość obowiązuje wszystkich, którzy ukończyli 14 rok życia, we wszystkie piątki i Środę Popielcową.
- Post obowiązuje w Środę Popielcową i w Wielki Piątek wszystkich między 18 a 60 rokiem życia.
- Uzasadniona niemożliwość zachowania wstrzeźliwości w piątek domaga się od chrześcijanina podjęcia innych form pokuty.
- Powstrzymywanie się od zabaw obowiązuje we wszystkie piątki i w czasie Wielkiego Postu”.

*Wybrał i połączył: Stanisław Mazurek
Współpraca: ks. Krzysztof Grzemski*

„Co dobrego mam czynić, aby otrzymać życie wieczne?.... Jeśli chcesz zachować życie, zachowaj przykazania” (Mt 19, 16-17). Pytanie młodzieńca skierowane do Chrystusa i daną mu odpowiedź można przyjąć jako motto rozważań treści Dekalogu, będących przedmiotem następnego artykułu.